

Predlažem, da se Maksimilijan Vanka izabere za člana dopisnika u umjetničkom razredu.

U Zagrebu, 31. januara 1929.

Robert Frangeš

Josip Vancaš-Požeški.

Josip pl. Vancaš-Požeški, građevni nadsavjetnik, građ. direktor u m., rođen je 22. ožujka 1859. u Šoprunu od oca Antuna i majke Marije, rod. Griller. Osnovnu školu i realku svršio je u Zagrebu (god. 1876.), visoku tehničku školu (1876—81.) i akademiju umjetnosti u Beču (1882—83.). Jednu godinu građevne prakse proveo je kod arhitekata Heilmnera i Fellnera u Beču. U praznicima prakticirao je kod arh. Janka Grahora u Zagrebu. Državni ispit u tehnici za arhitekturu položio je koncem jula 1881. s odlikom. Po više puta prošao je veći dio Italije i Njemačke, zatim je studirao razne građevine u Dalmaciji, Bosni, Austriji i Ugarskoj.

Bio je ovlašten civilni arhitekt u Sarajevu (1890.), direktor bos. građ. društva I. B. Schmarda i drug. profesor crtanja, akvareliranja i arhitekture u srednjoj tehničkoj školi i preparandiji u Sarajevu (1898—1908.), direktor bos.-herc. građevnog dion. društva u Sarajevu (1898.—1918.). Umirovljen je 1918. Djelovao je kao juror na milenijskoj izložbi u Budimpešti (1900.), bio je član ocjenjivačkih porota u Osijeku (u natječajima za gradsku vijećnicu, kazalište i filijalu Prve hrv. štedionice), u Zagrebu (za regulaciju Kaptola, palaču zemaljske vlade i hotel Esplanade) i u Sarajevu (za vatrogasnu kasarnu i sabornicu). Vodio je vrhovni nadzor kod gradnje hotela Esplanade u Zagrebu (1923.—25.).

Osnovao je i sagradio stolnu crkvu u Sarajevu (1884—89.), palaču zemaljske vlade (1884—85.), četiri dalje katoličke crkve (Ćirila i Metoda, sv. Trojstva, Marijinu i franjevačku sv. Ante), Gazi Isabegovu banju, Ajaš-pašin dvor, hotel Europu, veliki broj najamnih kuća, dvije škole i t. d., sve u Sarajevu. U Bosni i Hercegovini još mnogo crkve (u Kr. Sutjeskoj, Bosanskom Brodu, Žepču, Konjicu i t. d.), banke i privatne kuće. U Osijeku palaču grofa Normanna, u Zagrebu Prvu hrvatsku štedionicu, u Ljubljani hotel Union i dvije banke, u Šent Vidu velike biskupske zavode sa gimnazijom i još mnoge crkve u Sloveniji (Radeče kod Zidanog Mosta, Prečna, Bled po Schmidtu, Šmarje i t. d.), Hrvatskoj i Slavoniji (župnu crkvu u Krapini, zvonik u Senju, obnovu crkve u Desiniću i t. d.).

Kroz više nego dva decenija Vancaš je svoje projekte iznosio u tada običajnim italijanskim, odnosno njemačkim slogovima, dok nije spoznao, da treba punu pažnju posvetiti domaćem načinu gradnje, kakov je u Bosni prije austrijske okupacije već postojao. Tad je marljivo snimao i crtao bosanske građevine i ornamente, u čemu ga je podupiralo nekoliko kolega. God. 1911. iznio je u bos.-herc.

saboru prijedlog za čuvanje spomenutih bosanskih građevina i umjetno-obrtničkih radnja, te je i napisao više novinskih članaka o bosanskom slogu i o njegovoj upotrebi kod modernih gradnja. I sam je zasnovao i izveo više građevina u tom smjeru (bankovne zgrade u Šamcu, Derventi, Bihaću i Banjoj Luci, više najamnih i privatnih kuća u Sarajevu i Banjoj Luci, bosanski paviljon na mile-nijskoj izložbi u Budimpešti, projekt za gradsku vijećnicu u Tuzli i t. d.).

Od Vancaša je tehnički dio u dje'lu »Stolna crkva u Djakovu«, što ga je izdala Jugoslavenska akademija, tehn. dio u »Spomenici stolne crkve u Sarajevu«, arhitektonski dio u djelu »Zavodi u Šent Vidu«. Publikacije građevina od njega izvedenih izašle su u raznim stručnim časopisima (»Vijesti društva ing. i arhitekta u Zagrebu«, »Zeitschrift des öst. Ing. u. Architektenvereines« i »Bauthekniker« u Beču). Saradnik je listova u Sarajevu (»Hrvatski dnevnik« i »Bosnische Post«) i u Zagrebu (»Novosti«, »Morgen«, »Morgenblatt«, »Hrvatski Zmaj« i t. d.).

Držao je i predavanja u društvu »Braća Hrvatskog Zmaja« o kupeljima u Bosni, o stolnoj crkvi u Sarajevu, o glazbi i pjevanju i o pozorištu u Sarajevu. U »Udruženju jugosl. inž. i arh.« u Zagrebu održao je 12. prosinca 1928. vrlo zanimljivo predavanje o bosanskom narodnom građevnom slogu sa mnogo projiciranih slika.

Vancaš je po svome vrlo opsežnom i uspješnom stručnom djelovanju došao i do utjecaja i uvaženosti u javnom životu Bosne i Hercegovine. Tako je bio narodni poslanik u bos.-herc. saboru (1910—15.), predsjednik stranke »Hrvatska katolička udruga« (1910—13.), pročelnik građevinskog odbora u zem. saboru i u gradskom vijeću, gradski zastupnik, pa podnačelnik, a iza toga savjetnik vladinog povjerenika za Sarajevo (1915—18.).

Vancašev vanredno obilni rad na polju umjetnog graditeljstva u našoj domovini, njegova visoka umjetnička kultura, naročito njegovo živo zauzimanje i rad za domaću tradicionalnu umjetnost u Bosni opravdavaju ovaj prijedlog: da ga Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti primi za dopisnoga člana umjetničkoga razreda.

U Zagrebu, 1. februara 1929.

Arh. Martin Pilar